

BOSHLANG'ICH SINFLARDA NUTQ VA TAFAKKUR UYG'UNLIGINING METODIK ASOSLARI**N.M.Mambetaminov¹**

Mas'ul muallif: Mambetaminov Nurlibay Mambetsapayevich, Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti assistent-o'qituvchi,

e-mail: E-mail: nurlibay_mambetaminov@gmail.com

Accepted: 11 Avgust 2026

Published: 11 Avgust 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Mambetaminov, N. M. BOSHLANG'ICH SINFLARDA NUTQ VA TAFAKKUR UYG'UNLIGINING METODIK ASOSLARI / N. M. Mambetaminov // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 7, № 2. — B. 59–62.

1. Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti assistent-o'qituvchi,

Annotatsiya. Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq va tafakkur uyg'unligini shakllantirishning metodik asoslari tahlil qilingan. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda kommunikativ kompetensiyalarini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Bayon, insho, esse va boshqa ijodiy yozma ishlarning nutq va tafakkur rivojiga ta'siri ko'rsatilib, o'quvchilarning mantiqiy, tanqidiy va ijodiy fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Shuningdek, nutq va tafakkur uyg'unligining boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: nutq, tafakkur, boshlang'ich ta'lim, ona tili ta'limi, o'qish savodxonligi, kommunikativ kompetensiya, ijodiy fikrlash, yozma nutq, og'zaki nutq.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЕДИНСТВА РЕЧИ И МЫШЛЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация. В статье рассматриваются методические основы формирования гармонии речи и мышления у учащихся начальных классов. Освещаются вопросы развития устной и письменной речи, формирования навыков самостоятельного мышления и совершенствования коммуникативной компетенции в процессе обучения родному языку и читательской грамотности. Анализируется роль изложений, сочинений, эссе и других видов творческих письменных работ в развитии речи и мыслительной деятельности школьников. Предлагаются методические подходы, направленные на развитие логического, критического и творческого мышления учащихся. Обосновывается значение единства речи и мышления как важного условия повышения качества начального образования.

Ключевые слова: речь, мышление, начальное образование, обучение родному языку, читательская грамотность, коммуникативная компетенция, творческое мышление, письменная речь, устная речь.

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE INTEGRATION OF SPEECH AND THINKING IN PRIMARY SCHOOL EDUCATION

Abstract. The article examines the methodological foundations for developing the harmony of speech and thinking among primary school students. Particular attention is paid to the development of oral and written speech, the formation of independent thinking skills, and the improvement of communicative competence in mother tongue and reading literacy education. The study analyzes the educational potential of summaries, essays, and other creative writing activities in enhancing students' speech and cognitive abilities. Methodological approaches aimed at fostering logical, critical, and creative thinking are proposed. The author substantiates the importance of the interrelationship between speech and thinking as a key factor in improving the quality and effectiveness of primary education.

Keywords: speech, thinking, primary education, mother tongue instruction, reading literacy, communicative competence, creative thinking, written speech, oral speech.

Kirish. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq va tafakkurini rivojlantirish orqali ijtimoiy kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish o'quv fanlari asoslarini o'zlashtirishning muhim omillaridan biri sifatida ona tili va o'qish savodxonligi ta'limi zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi.

Iqtisodiy jihatdan rivojlangan mamlakatlarda, xususan, Buyuk Britaniya va Singapurda o'quvchilarning mantiqiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini multimedia vositalari orqali shakllantirish, Finlandiyada nutq va tafakkurini shaxsiylashtirilgan ta'lim modellari vositasida rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish, Janubiy Korea va Yaponiyada virtual va raqamli texnologiyalar misolida nutq o'stirish muammosiga alohida e'tibor qaratilayotgani nutq va tafakkur uyg'unligiga erishish ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlashning muhim sharti ekanligidan dalolat beradi.

Aytish joizki, so'nggi yillarda jahon miqyosida kechayotgan globallashuv sharoitida pedagogik innovatsion texnologiyalarning ta'lim amaliyotiga joriy qilinishi tufayli

o'quvchilarning nutqiy, mantiqiy, tanqidiy, tahliliy hamda mustaqil fikrlash kompetensiyalarini shakllantirish orqali intellektual salohiyatli, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash ta'lim tizimining istiqbol rejasidan o'rin olishi bejiz emas.

Zero, YUNESKONing 2030-yilgacha mo'ljallangan xalqaro ta'lim konsepsiyasida ta'kidlanganidek, „Sifatli ta'lim ijodiy tafakkurni va bilimni rag'batlantiradi, savodxonlik va hisob malakalari asoslarini, shuningdek, tahlil qilish, muammolarni hal qilish, fikrlash hamda boshqa shaxslararo va ijtimoiy munosabat ko'nikmalarini yuqori darajada egallash“ ko'zda tutilgan. [2]

Adabiyotlar tahlili va metod. 2020-yilda qabul qilingan Milliy o'quv dasturida belgilab berilgan quyidagi lingvistik kompetensiyalarda ham ushbu talab o'z aksini topgan.

Jumladan, turli uslubdagi matnlarni ifodali o'qish, mazmunini anglash, notanish matnni ovoz chiqarib belgilangan tezlikda o'qish, audiomatnni tinglab, videotasvir va rasmlarni ko'rib tushunish, o'z munosabatini og'zaki hamda yozma shakllarda ifodalash, matnning umumiy mavzusini belgilash, matnga sarlavha topish, matnni mazmuniy qismlarga ajratish, reja tuzish, yangi so'zlarning ma'nosini kontekstdan aniqlash, asar syujetini hayot bilan taqqoslash, his-tuyg'ularini bayon qilish, lug'at va qomuslardan foydalanish, yozma nutqda kiritmalardan, tinish belgilaridan o'rinli va to'g'ri foydalanish, asarlardagi g'oyalar va obrazlar yuzasidan mantiqiy fikrlash kabi didaktik talablar majmuida bevosita nutq va tafakkur muammosi markaziy o'rinda turadi.

Boshlang'ich sinflarning ona tili va o'qish savodxonligi darslarida fanlararo integratsiyani qo'llash mazkur dastur talablari ijrosini ta'minlashda katta imkoniyatga ega.

Dotsent X. Gulyamova o'rinli qayd qilganidek, „Ta'lim tizimining dunyo amaliyotida o'qitish metodikasini individuallashtirish va kompetensiyaviy yondashuvlar integratsiyasi asosida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishga ta'lim sifatini ta'minlashning yetakchi omili sifatida qaralmoqda“. [3; 6]

Olimaning fikricha, lingvistik kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalarini, til ta'limini tizimli tarzda tashkil etishning metodologik asoslari yuzasidan olib borilayotgan ilmiy-metodik izlanishlar nutq va tafakkurni rivojlantirish samaradorligini oshirishda interfaol ta'limni tashkil etishning didaktik ta'minotini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa mustaqil ijodiy faoliyatga yo'llash o'quvchilarning o'quv-bilish motivatsiyasini shakllantirish orqali nutq va tafakkurini rivojlantirishning yetakchi tamoyillaridandir.

Bu borada bayon, insho va esse kabi ijodiy ishlarning ta'limiy jihatdan katta imkoniyatga ega ekanligini ta'kidlagan holda, bir-biriga ziddiyatli taqlidchanlik va ijodkorlik tushunchabazining baqamti kelishi munozaraliga o'xshab tuyuladi. Aslida bayonda matnning syujeti, kompozitsion tuzilishi, badiiy til xususiyatlarini hisobga olish bilan bog'liq taqlidchilik o'quvchining mantiqiy tafakkuri va yozma nutqiga aloqador ijodiy yondashuvni taqozo etadi. O'quvchi shu jarayonda o'z fikrini to'g'ri va ravon bayon qilish uchun so'z tanlaydi, gap tuzadi, fikrining izchilligiga amal qiladi. Shu jarayonda bayon o'quvchi bilan yozuvchi hamkorligi asosida o'quvchining nutqini rivojlantirish vositasi sifatida go'yat muhim ta'limiy vazifasini bajaradi. Biroq bayonning ta'lim tizimidagi roliga ortiqcha baho bermaslik lozimligini ham unutmashlik zarur. Uni ijodiy yozma ishlarning barcha turlaridan, shu jumladan insho va esselardan, yoki savol va topshiriqlar ustida ishlashdan ustun qo'yish ham noto'g'ridir. Aynan shunday holat ta'lim amaliyotida uchrab turadi. Ta'lim jarayonida srunkasiga bayon yozishga ortiqcha o'rin berish ijodkorlikni susaytirishi mumkin. Natijada o'quvchilarda o'z fikri va bilimni bayon qilish ko'nikmalari to'g'ri shakllanmaydi.

O'quvchiga o'z fikrini xoh og'zaki, xoh yozma tarzda bo'lsin, mustaqil bayon qilish imkonini berish uning ijodiy tafakkurini boyitishga yordam berishi mavzuga oid izlanishlarimiz davomida o'z tasdig'ini topdi. Taniqli rus tarbiyashunosi K.D. Ushinskiy „Inson – tarbiya predmeti“ kitobida bu haqda shunday deb yozadi: „Shubha yo'qki, bolalar eng ko'p narsani taqlid orqali o'rganadilar, lekin taqliddan mustaqil faoliyat o'z-o'zidan paydo bo'ladi, deb oylash xatodir. To'g'ri, taqlid mustaqil faoliyat uchun ko'p material beradi. Ammo taqliddan mustaqil faoliyatning o'zi bo'lmasa, uning ijodkorlikka aloqasi befoydadir. Quruq taqlid orqali o'zlashtirilgan til vositalari o'quvchining ijodiy faoliyatiga – nutqida, matn bilan bog'liq ijodiy yozma ishlari, mustaqil ishlarda asos bo'lolmaydi“.

Shunga qaramay, maktab amaliyotida hanuzgacha yozma ish sifatida bayonning ijodiylik darajasini pasaytirishga doir turlicha qarashlar mavjud. Buni har bir sinfga bayon yozishga bo'lgan talabning turlachaligi bilan ham izohlash mumkin. Masalan, birinchi sinfdan boshlab bayon yozishga rejalashtirilgan matn o'qib eshittiriladi, umumiy reja tuzdiriladi, suhbat o'tkaziladi va bayon yozdiriladi. Ko'p hollarda, ayniqsa, 1-sinfda bayon matni doskaga yoziladi va o'quvchilar tomonidan daftarlariga ko'chirib olinadi. Bunday holat 1-sinfda ba'zan ta'limiy zarurat tufayli bo'lishi mumkin, ammo uni metodga aylantirmaslik kerak.

Muhokama. Bayon yozishga tayyorgarlik material tanlashdan hamda uning til xususiyatlarini tahlil qilish va ayrim hollarda matn mavzusi yuzasidan reja tuzish bilan boshlanadi. Bayon uchun tafsiflovchi rivoyat xarakteridagi matnlarni tanlash maqsadga muvofiqdir.

Ta'limiy bayonlarni ikki bosqichda bajarish tavsiya etiladi:

- Birinchi darsda matn o'quvchilarni bilan tanishtirish, savol-javob asosida tahlil qilish, reja tuzish va bayonni imloviy-uslubiy jihatdan to'g'ri yozish;
- Ikkinchi darsda yo'l qo'yilgan xatolarni tahlillash.

Agar 1-2-sinflarda o'quvchilar nutqini rivojlantirish bo'yicha tabiatan jamoaviy xarakterdagi ishlar og'zaki tarzda amalga oshirilsa, 3-4-sinflarda ko'proq individual ijodkorlik va yozma nutqni rivojlantirishga e'tibor qaratiladi. Shuni ham unutmashlik kerakki, 3-4-sinflarda yangi tushunchalar ustida gap ketganda, ilgari o'rganilgan tushunchalarni takrorlash savodxonlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Kuzatishlarimiz yozma nutq hamisha og'zaki nutqdan orqada qolishini ko'rsatdi. Shunga ko'ra, aytish joizki,

o'quvchilarning yozma nutqini faqat bayon va insho yozish darslaridagina rivojlantirishga e'tibor qaratish yetarli emas.

Odatda, o'quvchilarning yozma ishlariga ta'limiy-tarbiyaviy jihatdan turlicha maqsad va vazifalar qo'yiladi:

- Ma'naviy-ma'rifiy bilimlar bilan qurollantirish;
- Ona tilining umumiy qonuniyatlarini o'zlashtirish;
- Boshqa o'quv predmetlarida berilgan bilim va tushunchalarni mustahkamlash;
- Reja tuzishga o'rgatish orqali mustaqil fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirish.

Tadqiqot muammosi yuzasidan olib borilgan izlanishlarimiz davomida nutqi u qadar rivojlanmagan o'quvchilar ayrim hollarda jamoaviy matn tuzishda qatnashishdan o'zini chetga olishlari aniqlandi. Ma'lum bo'lishicha, ular boshqalar tomonidan tuzilgan matnni takrorlashni ma'qul ko'rishadi. Natijada badiiy matnning ijodiy bayoni emas, balki qayta bayon qilingan matnning yana qayta bayonini yozishadi.

Bundan, 2-3-sinflarda jamoaviy matn tuzishni yangi mavzular yakunida amalga oshirish o'quvchilarning nutqiy savodxonligini o'stirishda muhim ahamiyat kasb etadi, rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi, degan xulosaga kelish mumkin. Boshqacha hollarda jamoaviy matn tuzish ham, bayon yozishdan oldin uni qayta-qayta og'zaki takrorlash ham o'quvchilarning mantiqiy, ijodiy tafakkuri va nutqini rivojlantirishda kutilgan darajada samara bermasligi mumkin.

Bayon vositasida o'quvchilarni mustaqil ijodiy faoliyatga yo'llash ularni imloviy va uslubiy kamchiliklarga yo'l qo'ymaslikka, o'zlashtirilgan ko'nikma va bilimlarni mustahkamlash va amalda qo'llashga yo'naltiradi, so'z boyligini oshiradi.

Shu o'rinda savol tug'iladi: matn qanday qabul qilinadi va tushuniladi? Tinglovchi uchun matn ma'lum bir belgilar ketma-ketligi, ya'ni so'zlar va jumalarni tashkil etuvchi harflar majmuidir. Ular ma'no jihatidan o'zaro bog'liqligi tufayli matnni tashkil etuvchi so'zlar tushunarli bo'ladi. Ammo bu hali matn mazmunini to'la tushunishni anglatmaydi.

Matnni to'g'ri va to'liq tushunish uchun o'quvchining yetarli darajada tegishli bilimi, jonli tasavvuri va taassurotlari bo'lishi kerak. Ular o'quvchi tomonidan matnga xuddi ekranda bo'lgandek ulanadi. Harflardan keladigan reflektor ta'sirlar natijasida, ya'ni so'zlar va jumalarni tashkil etuvchi belgilar ta'sirida o'quvchining badiiy matnda tasvirlangan voqelikni ijodiy qayta yaratish jarayoni sodir bo'ladi.

Badiiy matnda estetik jihatdan idrok qilinadigan til birliklari o'quvchida „behalovatlik“ uyg'otadi, so'z ma'nolari ustida o'ylashga undaydi. Matndagi so'zlar lug'aviy jihatdan aniq ma'noga ega bo'lsa ham badiiy matnda go'yo majburiy emas, hatto kutilmaganda biror bir predmet, hodisa, harakat va belgini ifodalaydi – individual ma'no anglatadi. Estetik ta'sir tufayli so'zlarning lug'aviy ma'nosidan matn ma'nosiga doimiy siljishi bir vaqtning o'zida matn ma'nosini o'quvchilar idrokida saqlanishiga xizmat qiladi. Ko'rinadiki, ijodiy idrok, mantiqiy tafakkur natijasida so'zlar nutqda tasodifan emas, balki qat'iy belgilangan qoida-qonuniyat asosida ishlatiladi.

„Mustaqil fikrlash jarayonida shaxsga yo'naltirilgan didaktika tamoyilining mohiyati shundaki“ – deb yozadi Z. Nishonova, – o'quvchi o'qishning shaxsiy modelini, ya'ni borliqni o'rganishning faqat uning uchungina mahsuldor bo'lgan usul-larini namoyon qila oladigan sharoitda eng ko'p mahsuldorlikka erishishi mumkin“. [5; 62]

Shuning uchun ham Nukus davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi Roza Muratkamolova boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligiga oid kuzatishlarini bilimlarni qabul qilish, tushunish, mustahkamlash, amaliy faoliyatda qo'llash tarzida 4 bosqichga bo'lib ko'rsatadi.

Muammoni tushunishga yo'naltirilgan birinchi bosqich tanlash xarakteriga ega, ikkinchi bosqich berilgan bilimlarni tizimlilik asosida nazariy jihatdan tahlil qilish, uchinchi bosqich o'zlashtirilgan bilimlarni eslab qolish va mustahkamlash, to'rtinchi bosqich bilim, ko'nikma va malakalarni amalda qo'llashga qarab tilishini qayd etadi.

Natijalar. O'qish savodxonligiga tegishli mazkur mulohazalar o'quvchilarning bog'lanishli nutqini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liqligi bayon yozishga aloqador ijodiy mustaqil ishlarni tizimli tarzda uyushtirishni taqozo etadi. Jumladan, 2-3-sinflarda bayon yuzasidan beriladigan savol-topshiriqlar asosida reja tuzish, matn mazmunini to'g'ri anglash, ayrim qismlarini aniqlash, matn ifodasiga mos sinonim so'z tanlash, ayrim atamalarning sinonimlarini qo'llash bilan bog'liq o'quv-bilish motivatsiyasini shakllantirishga yordam beradi.

„Boshlang'ich maktab yoshida“, – deb yozadi Agul Turimbetova, – o'quv-biluv motivatsiyasi dinamikaviy tarzda rivojlanadi ham bilimlarni o'zlashtirish usullariga qiziquvchanlik shaklida ayrim masalalar bo'yicha qo'shimcha bilimlarga ham ega bo'lishni talab etadi. Ta'lim jarayonini to'g'ri uyushtirish o'quvchilarning ta'lim olishga bo'lgan qiziqishini mustahkamlaydi“. [6; 36]

Ayni mulohazalar bevosita boshlang'ich sinflarda ijodiy yozma ishlar vositasida o'quvchilarning ijtimoiy-kommunikativ savodxonligini rivojlantirishga ham to'la taalluqlidir.

Shunisi ham borki, bayon yozishga o'rgatishning dastlabki davrida o'quvchilarga beriladigan savollardagi so'roq so'zlarni ot yoki olmosh turkumidagi so'zlarga almashtirish, so'z tartibini biroz o'zgartirish bayonda rejadagi savolga javoban jumla tuzishda qo'l kelishini unutmazlik zarur. Ikkinchi yarim yillikdan boshlab shunday savollar tuzilishi kerakki, ularga beriladigan javoblarda savoldagi so'zlar aynan takrorlanmasin. Bu talab hatto matndagi har bir jumla yuzasidan savol berilgan hollarda ham amal qiladi. Natijada o'quvchi rejada keltirilgan har bir savolga bir nechta jumladan iborat javob yozish ko'nikmasini egallaydi. Boshqacha aytganda, har bir savol badiiy matnning butun qismi uchun asos vazifasini o'taydi. Masalan, 4-sinfda „Tulki menen Shaqal“ ertagi asosida bayon yozishda quyidagicha reja tuzish o'quvchilarni o'ylashga yo'naltiradi.

Reja

Tulki bilan Shaqal nima uchun tong moyini eyishga bir-biriga manzirat qildi?

Tulki nima deb shumliq o'ylaydi?

Ertakda tulkilarga xos qanday xususiyat haqida soʻz boradi?

Tulki „roʻzadorman“ deganida nimani nazarda tutadi?

Maʼlumki, ayrim savollarga yaxshi javob bera oladigan koʻplab oʻquvchilar baribir matn yuzasidan bayon yozishda qiynaladilar. Chunki oʻquvchi matnni xoh ogʻzaki, xoh yozma qayta bayon qilishda oʻqituvchi bergan savollar ustida oʻylab qoladi. Bunday sharoitda oʻquvchining eʼtibori matndagi tasvirning uzviyligiga emas, balki har bir alohida jumlagi qaratilgan boʻladi. Holbuki, matn syujetining uzviyligi, kompozitsion tuzilishining izchilligi va adabiy til qonuniyatlariga toʻgʻri amal qilish ogʻzaki, yozma, bogʻlanishli nutq va mantiqiy tafakkur rivojiga aloqador ijodiy yozma ishlarning samaradorligiga erishishning muhim shartidir.

Qayd etilgan fikr-mulohazalardan koʻrinadiki, boshlangʻich sinflarda nutq va tafakkur uygʻunligi ona tili va oʻqish savodxonligi taʼlimining tub negizini tashkil etadi. Nutq har qanday aqliy faoliyatning asosi, muloqot vositasi sifatida taʼlim jarayonida oʻquvchilarning tasniflash, taqqoslash, tizimlashtirish, umumlashtirish koʻnikmalari va bilimlarni oʻzlashtirish dinamikasini taʼminlaydi. Mantiqan aniq, dalillangan, obrazli ogʻzaki va yozma nutq oʻquvchining aqliy rivojlanganligi koʻrsatkichidir. Oʻquvchilarning bogʻlanishli nutqi barcha oʻquv fanlari taʼlimida ijodiy yutuqlarga erishishni taʼminlaydi va har qanday matnni toʻgʻri oʻqish va unda ifodalangan masala yuzasidan asosli mulohaza yuritish koʻnikmasini shakllantirishga, orfoepik va orfografik savodxonlikni oshirishga yordam beradi.

Maʼlumki, ona tili va oʻqish savodxonligi taʼlimi negizida nutq va tafakkurni har jihatdan rivojlantirish masalasi turadi. Bu vazifaga fonetika, morfologiya, leksika elementlari va sintaktik bilimlarni oʻzlashtirish, nutqni rivojlantirish, toʻgʻri talaffuz, ravon va ifodali ogʻzaki nutq, lugʻat boyligini oshirish, soʻzlarni mantiqan toʻgʻri qoʻllash, talaffuz qilish, soʻz birikmalari, iboralar, gap va bogʻlanishli nutq, imloviy savodxonlik boshlangʻich sinflarda ona tili va oʻqish savodxonligiga erishishning muhim shartidir.

Ona tili va oʻqish savodxonligi darslarida nutq va tafakkur uygʻunligiga erishish boshlangʻich taʼlimdagi kommunikativ kompetensiyaga daxldor barcha qismlarni bogʻlovchi asosiy boʻgʻin tarzida fanlararo aloqalarni amalga oshirish va nutqni rivojlantirish boʻyicha yagona tizim yaratish imkonini beradi.

Til va tafakkur, nutq rivoji va oʻquvchining aqliy faoliyati oʻrtasidagi bogʻliqlik kabi ogʻzaki va yozma nutq hamda mustaqil fikrlash oʻrtasida ham uzviy aloqadorlik mavjud. Psixologlar buni ichki nutq bilan izohlash orqali fikrning avvalo ichki nutqda shakllanishini nazarda tutadilar. Bu bogʻliqlik boshlangʻich taʼlimda ona tili va oʻqish savodxonligi qonuniyatlarini quyidagi mezonlar asosida shakllantirish imkonini beradi:

- nutq va tafakkurning oʻzaro bogʻliqligi;
- ogʻzaki va yozma nutqning oʻzaro bogʻliqligi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ogʻzaki nutqda intonatsiya va soʻz urgʻusi, mimika muhim ahamiyat kasb etadi. Yozma nutqda esa bunday vositalar yoʻq. Shunga koʻra yozma nutq eng murakkab shakliy tuzilma sifatida har bir soʻzni ifoda masʼuliyatiga binoan tanlash, har bir gapni grammatik jihatdan, mantiqan oʻylab tuzish talab qilinadi. Yozma nutqda fikrning aniqligi, dalillangani, soʻzlarning ifoda maqsadiga koʻra toʻgʻri tanlanishi kabi yuksak talablar qoʻyiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

- [1] Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qatʼiy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi boʻlishi kerak. –T.: Oʻzbekiston, 2017. – 102 b.
- [2] Incheon Declaration / Education 2030. Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all (World Education Forum 19-22 may 2015, Incheon, Republic of Korea).
- [3] Gulyamova X. Sintaktik tushunchalar ustida ishlash metodikasi. - Toshkent: Zebo Print, 2024. - 6-bet.)
- [4] Damenov E., Qudaybergenov M., Uspanova J. Ana tili. Uluwma orta bilim beriw mekteplerinin 4-klasi ushin sabaqliq. – Nokis: „Qaraqalpaqstan“, 2020, – 127-b.
- [5] Nishonova Z. Mustaqil ijodiy fikrlash. – T.: FAN, 2003. – 62-bet.
- [6] Turimbetova A.U. Boshlangʻich sinf oʻqish savodxonligi darslarida oʻquvchilarning oʻquv-biluv motivatsiyasini mustaqil ishlar vositasida shakllantirish texnologiyasi. Diss. ped. fan. fals. dokt. Nukus, 2025. – 36-b.